

Κείμενο αναφοράς 1

Στην πατρίδα μας – και όχι μόνον – έχουμε κατά καιρούς μεταρρυθμιστικές προσπάθειες που βασίζονται όχι στην ουσία τής Παιδείας αλλά στις τεχνικές εφαρμογής. Εξηγούμαι: Χρήσιμο είναι να προσδιορίσουμε την έκταση της ύλης ή τον αριθμό των εξεταζομένων μαθημάτων. Χρήσιμο είναι να χρησιμοποιήσουμε τους διαδραστικούς πίνακες και την ψηφιακή τεχνολογία. Χρήσιμο είναι να επαναδιοργανώσουμε τη διοίκηση τής Εκπαίδευσης. Χρήσιμο είναι να εισαγάγουμε τις ερευνητικές εργασίες των μαθητών στο σχολείο. Χρήσιμο είναι να μαθαίνουμε περισσότερες ξένες γλώσσες. Χρήσιμα είναι αδιαμφισβητήτως και πολλά άλλα από αυτά που έγιναν και γίνονται. Αλλά όλα μαζί αυτά και καθένα χωριστά δεν συνιστούν την ουσία της Παιδείας.

Ποια θα ήταν μια Παιδεία ουσίας με θεμελιώδεις παιδευτικούς σκοπούς; Φρονώ ότι θα ήταν μια Παιδεία που μορφώνει πολίτες υπεύθυνους, πολίτες σκεπτόμενους, πολίτες κοινωνικά ευαίσθητους, πολίτες καλλιεργημένους, πολίτες με αρχές, αξίες και ιδανικά, πολίτες με ικανότητες, με γνώσεις και αυτογνωσία. Μια ποιοτική Παιδεία, που θα διασφαλίζει, κατά προτεραιότητα, την κατάκτηση της μητρικής γλώσσας και την εξοικείωση με τη μαθηματική σκέψη. Περαιτέρω, μια Παιδεία που θα εξασφαλίζει την κατοχή των «εθνικών μαθημάτων» (ιστορίας, λογοτεχνίας, γεωγραφίας, θρησκευτικών) και την ουσιαστική οικείωση με τις φυσικές επιστήμες (φυσική, χημεία, βιολογία). Μια Παιδεία που θα οδηγεί εξ απαλών ονύχων στον κόσμο του πολιτισμού (μουσικής, εικαστικών, θεάτρου, δημιουργικής γραφής) και στην άσκηση του σώματος (φυσική αγωγή, αθλητισμός) σε όλα τα χρόνια των σπουδών. Η κατοχή μιας ξένης γλώσσας μέσα στη σχολική εκπαίδευση και η καλή γνώση και χρήση της ψηφιακής τεχνολογίας πρέπει να συμπληρώνουν τα βασικά.

Οστόσο, κυρίαρχα στοιχεία της Παιδείας, διάχυτα σε όλα τα πεδία και τα επίπεδα της εκπαίδευσης, πρέπει να είναι οι αρχές, οι αξίες και τα ιδανικά, ό,τι ανεβάζει τον άνθρωπο, ό,τι στηρίζει μια κοινωνία, ό,τι συνέχει έναν λαό. Όχι ως θεωρίες, ρητορισμοί και φανφάρες, αλλά ως στοιχεία που πηγάζουν μέσα από την ιστορία και την παράδοση του τόπου, ως ιδέες, αρχές και πρότυπα ζωής που μπορούν να συγκινήσουν και να εμπνεύσουν. Αυτή η διάσταση της Παιδείας ατόνησε (ή υπονομεύτηκε;) με το σκεπτικό ότι δήθεν αποτελεί χρηστομάθεια ή ηθικολογία ή ξεπερασμένες συντηρητικές ιδέες εν ονόματι ενός αβαθούς προοδευτισμού και σειράς ιδεολογημάτων που κλόνισαν τελικά τα θεμέλια της Παιδείας. Έτσι ένας ολόκληρος κόσμος νέων παιδιών βρέθηκαν χωρίς εσωτερικά στηρίγματα και σημεία αναφοράς, σε μια σύγχυση και αβεβαιότητα που τους γεννά πικρίες, επιθετικότητα και τους εκτρέπει στην αναζήτηση ξένων προτύπων που επιδεινώνουν την κατάσταση. [...]

Η πρόκληση, λοιπόν, που μπορεί να βγει μέσα από τα δεινά της κρίσης ως πνευματική κάθαρση είναι μια νέα Παιδεία της ουσίας από ένα εκπαιδευτικό σύστημα που θα μας «ξεβολέψει» αρχικά όλους – δασκάλους, μαθητές, γονείς, πανεπιστήμια, πολιτεία – με ριζικές αλλαγές οι οποίες θα μετατρέψουν την απόκτηση Παιδείας από αγγαρεία σε απόλαυση, από μια χρηστική αντίληψη της Παιδείας ως απλής πύλης εισόδου στα πανεπιστήμια σε μια πηγή αυτογνωσίας, καλλιέργειας και ανθρωπιάς.

Γ. Μπαμπινιώτη, Έχει μέλλον η Παιδεία μας; Το ΒΗΜΑ, Νέες Εποχές, 31/12/2011
(απόσπασμα, διασκευή)

Εκφώνηση 1: Αξιοποιώντας δημιουργικά τις πληροφορίες από το κείμενο αναφοράς, με την ιδιότητά σας ως μαθητές/μαθήτριες να αναπτύξετε τις απόψεις σας σχετικά με τους στόχους που πρέπει να έχει η σύγχρονη σχολική εκπ/ση. Να υποθέσετε ότι παρουσιάζετε τις απόψεις σας σε μια ομιλία (350 περίπου λέξεων), την οποία θα εκφωνήσετε σε ημερίδα του σχολείου σας με θέμα "Προσανατολισμοί ενός σύγχρονου σχολείου".

Κείμενο αναφοράς 2

Η απελπισία γενεσιουργός αιτία της ενδοσχολικής βίας

Διασκευασμένο άρθρο της Μίτσης Σχοινά, Κλινικής Ψυχολόγου – Ψυχοθεραπεύτριας, D.E.A.

Η ενδοσχολική βία κλιμακώνει επικίνδυνα την παρουσία της· σε σημείο που να μην μπορούμε άλλο να της γυρνάμε την πλάτη. Για να προσεγγίσουμε την ενδοσχολική βία δεν θα πρέπει να την εξετάσουμε μεμονωμένα και ανεξάρτητα από τον κοινωνικό μας περίγυρο, την οικογένεια και το ίδιο το εκπαιδευτικό μας σύστημα. Τα παιδιά αναπαράγουν την ενδοοικογενειακή βία, τα κοινωνικά αδιέξοδα και τις ανεπάρκειες του εκπαιδευτικού μας συστήματος μέσα στο ίδιο το σχολικό περιβάλλον.

Από το 2006 (έρευνα ΕΚΚΕ) η σχολική βία στη χώρα μας περιλαμβάνει καταστροφές σχολικού εξοπλισμού, βανδαλισμούς, λεκτική και σωματική βία (ξυλοδαρμούς), εκφοβισμούς και αποκλεισμούς από τις παρέες. Στα αστικά κέντρα εμφανίζεται το μεγαλύτερο ποσοστό. Μαθητές με χαμηλή βαθμολογία εμπλέκονται περισσότερο σε παρόμοια περιστατικά, είτε ως θύτες είτε ως θύματα. Τα αγόρια είναι συχνότερα δράστες και θύματα σχολικού εκφοβισμού, με εξαίρεση τη περίπτωση σεξουαλικής προσβολής όπου θύματα είναι κυρίως τα κορίτσια.

Η σχολική βία ως βία «που εκφράζει αίτημα» χρειάζεται πάνω απ' όλα μία απάντηση ανοχής, διαλόγου, στήριξης και διαθεσιμότητας και όχι εύκολες ακυρωτικές λύσεις τύπου 'αποδιοπομπαίου τράγου'. Στόχος του κάθε σχολείου και της εκπαίδευσης είναι η κοινωνικοποίηση των μαθητών και η ανάδειξη της ατομικότητας μέσα από την συλλογικότητα, τη συνεργασία της ομάδας, την αποδοχή του διαφορετικού. Ο στόχος αυτός δεν επιτυγχάνεται, γιατί απλούστατα δεν έχει τεθεί ποτέ. Το υπάρχον εκπαιδευτικό σύστημα αδυνατεί να κάνει την αυτοκριτική του και να εκσυγχρονιστεί απαντώντας στην ανάγκη δημιουργίας ενός ομαδο-συνεργατικού συστήματος εκπαίδευσης όπου ο ρόλος του μαθητή θα μεταβληθεί από μία παθητική στάση ατομικής αποδοχής γνώσεων σε μία ενεργητική αναζήτηση και επεξεργασία γνώσεων, έκφρασης ιδεών και συναισθημάτων σε ομαδική βάση.

Το κυρίαρχο εκπαιδευτικό σύστημα με την στείρα και άκριτη αποστήθιση της διδακτέας ύλης οδηγεί στην τυποποίηση της γνώσης και στην αδυναμία να αναπτύξει ο μαθητής μία προσωπική σχέση με αυτή και μέσω αυτής με τους συμμαθητές του. Το γεγονός αυτό ακυρώνει τους νέους και τους οδηγεί σε σταδιακή συρρίκνωση της εικόνας εκτίμησης του εαυτού τους, σε αδυναμία να εκφράσουν τη ματαίωση και το θυμό τους. Η ανεπάρκεια και η κρίση του εκπαιδευτικού συστήματος οδηγεί σε διάφορα επεισόδια (βίαιες συμπεριφορές και συγκρούσεις) που αναδεικνύουν τις δυσκολίες κοινωνικοποίησης και ενσωμάτωσης των μαθητών. Έτσι, η σχολική βία αναγορεύεται σε αίτημα-πρόφαση-αντίδραση.

Το σχολικό περιβάλλον, για να αποκτήσει πρωτίστως σχέσεις συνοχής, αλληλεγγύης και ανθρωπισμού, πρέπει να εκπαιδεύει στα πλαίσια της ομάδας και όχι να οδηγεί στην αναπαραγωγή ενός εκπαιδευτικού μονόδρομου με στόχο την βαθμολογική αξιολόγηση του μαθητή από τον δάσκαλο όπως γίνεται σήμερα. Ένα ομαδο-συνεργατικό σύστημα εκπαίδευσης αποβλέπει στο να κινητοποιήσει τον μαθητή με την ενεργητική ισότιμη συμμετοχή του στα πλαίσια της μαθητικής ομάδας με στόχο την κριτική επεξεργασία, κατανόηση, παρουσίαση και αφομοίωση της διδακτέας ύλης. Ο ρόλος του καθηγητή παραμένει τον ίδιο αναγκαίος και σημαντικός καθώς κατευθύνει και συντονίζει τις μαθητικές ομάδες στα νέα τους καθήκοντα, αξιολογεί και εμπλουτίζει το έργο τους. Η ανάπτυξη δυναμικής στα πλαίσια μιας σχολικής ομάδας απαντά στις πρωταρχικές και επιτακτικές ανάγκες των νέων για επικοινωνία, αυτοπραγμάτωση, δημιουργική έκφραση και αυτοαξιολόγηση.

Ασφαλώς, η βία των μαθητών και των νέων έχει πολλές αιτίες πέραν της μονοδιάστατης «σχολικής φίμωσης» που υφίστανται. Παράγοντες όπως η οικογενειακή αποξένωση, οι απρόσωπες σχέσεις γειτονίας, το έλλειμμα φυσικού και κοινωνικού ζωτικού χώρου, η αλλοτρίωση και παθητικοποίηση των ηλεκτρονικών παιχνιδιών, της τηλεόρασης και των Η/Υ, η μαζική προβολή και η ηρωοποίηση της βίας, η αύξηση της φτώχειας, της εγκληματικότητας και του κοινωνικού ρατσισμού αποτελούν μερικές από τις βασικότερες αιτίες της νεανικής και σχολικής βίας. Όμως, το σχολείο είναι το βασικό εργαστήρι διάπλασης των νέων ανθρώπων και το ουσιαστικότερο μέσο παρέμβασης που διαθέτει η κοινωνία για την ισορροπημένη και υγιή ψυχοσωματική ανάπτυξή τους. Εάν δεν αξιοποιηθεί σωστά ο εργαλειακός του χαρακτήρας-κλειδί, τότε η νεολαία και η κοινωνία δεν θα μπορέσουν να αναπτύξουν αντιστάσεις στην κλιμακούμενη βία.

Εκφώνηση 1: Προβληματίζεστε έντονα από τις ανησυχητικές διαστάσεις που έχει λάβει το φαινόμενο της (ενδο)σχολικής βίας. Αξιοποιώντας δημιουργικά το κείμενο αναφοράς να αναφερθείτε στους παράγοντες που κατά τη γνώμη σας προκαλούν το φαινόμενο αυτό. Να υποθέσετε ότι το κείμενό σας θα έχει τη μορφή άρθρου (350-400 λέξεις) που θα δημοσιευθεί στη σχολική σας εφημερίδα/ θα αναρτηθεί στον ιστότοπο της τάξης σας.

Εκφώνηση 2: Προβληματίζεστε έντονα από τις ανησυχητικές διαστάσεις που έχει λάβει το φαινόμενο της (ενδο)σχολικής βίας. Να αναφερθείτε στους σημαντικότερους, κατά την κρίση σας, παράγοντες που κατά τη γνώμη σας προκαλούν το φαινόμενο αυτό και να προτείνετε τρόπους με τους οποίους το σχολείο/ η εκπαίδευση θα μπορούσε να το αντιμετωπίσει. Να υποθέσετε ότι το κείμενό σας θα έχει τη μορφή άρθρου (350-400 λέξεις) που θα δημοσιευθεί στη σχολική σας εφημερίδα/ θα αναρτηθεί στον ιστότοπο της τάξης σας. Να αξιοποιήσετε δημιουργικά ιδέες/επιχειρήματα από το κείμενο αναφοράς.

Κείμενο αναφοράς 3

Ο διάλογος του μονολόγου

Η εξωστρέφεια είναι το χαρακτηριστικό της εποχής μας. Όλα έγιναν θόρυβος, τρέξιμο και άγχος. Η εργασία, χειρωνακτική και πνευματική, χρειάζεται αδιάκοπες δραστηριότητες. Οι βάρδιες στα εργοστάσια κι οι ώρες γραφείων ρυθμίζουν τη ζωή του σημερινού ανθρώπου και το ρολόι δίπλα στο μαξιλάρι του γίνεται εφιάλτης. Η ανεργία έχει τις δικές της δραστηριότητες. Τρεχάματα, απεργίες, συγκρούσεις και παραπέρα ακόμη έχει κλοπές, ληστείες, ναρκωτικά και αυτοκτονίες. Η διασκέδαση, η καλούμενη «ψυχαγωγία», έχει εκδρομές, χορούς, θορύβους και ήχους, που τρυπάνε τ' αφτιά και το μυαλό του ανθρώπου. Αν προσθέσομε σ' αυτά τις ρεκλάμες του εμπορίου και τις προπαγάνδες της πολιτικής, η εικόνα της εξωστρέφειας γίνεται ακόμη πιο σκοτεινή. «Θόρυβοι, εικόνες αλλεπάλληλες, βία ατελείωτη, αχαλίνωτος ερωτισμός, με τέτοια ταΐζεται κάθε μέρα ο άνθρωπος ... Μια αφηνιασμένη προπαγάνδα κατάλληλη για πλύση εγκεφάλου αφαιρεί από τον ταλαίπωρο άνθρωπο και το τελευταίο λεπτό περισυλλογής». («Ο μικρούλης Θεός», του Paul Grasse).

Ο σημερινός άνθρωπος δεν έχει ώρες ηρεμίας, σιωπής και περισυλλογής. Δεν έχει καιρό να μιλήσει με τον εαυτό του, να γνωρίσει τον εαυτό του και να ανακαλύψει τον εαυτό του. Έτσι μπορεί κανείς να εξηγήσει το κενό που αισθάνεται ο σύγχρονος άνθρωπος στην ύπαρξη και στη ζωή του κι έτσι επίσης μπορεί να εξηγήσει την οδυνηρή μοναξιά, που βασανίζει εκατομμύρια ανθρώπων. Έτσι μπορεί κανείς να εξηγήσει τη σύγχυση που υπάρχει στις σχέσεις και στη γλώσσα των σημερινών ανθρώπων κι έτσι επίσης μπορεί να εξηγήσει την αναισθησία που δείχνει ο σημερινός άνθρωπος στις καθημερινές καταστροφές της ζωής.

Ο σύγχρονος άνθρωπος ισχυρίζεται πως κάνει διάλογο με το συνάνθρωπό του, προσθέτοντας ακόμη μια απάτη στη ζωή του. Γιατί πώς μπορώ να κατανοήσω τον συνάνθρωπό μου, όταν δεν γνωρίζω τον ίδιο τον εαυτό μου; Ποιος θα μιλήσει με ποιόν; Μηδενικό και μηδενικό δεν κάνουν άθροισμα. Σε μια εποχή όμως, σαν τη δική μας, που ο άνθρωπος μέσα στη μαζοποίηση και την τεχνοκρατία χάνει την ψυχή και την προσωπικότητά του, μια στροφή και επιστροφή στο βάθος, είναι ζήτημα ζωής και σωτηρίας της ανθρωπότητας. Σε μια εποχή, σαν τη δική μας, «που ο άνθρωπος είναι ένα κινητό μηδενικό και φτιάχνει τον κόσμο τρέχοντας πίσω από ψευδαισθήσεις» (Μονιέ), η αφύπνιση της συνείδησης είναι ο μοναδικός δρόμος να ξαναβρούμε την πραγματικότητα της ζωής. Σε μια εποχή που η ανθρωπότητα ολόκληρη χρειάζεται μια αναθεώρηση του πολιτισμού της, μια νέα Αναγέννηση, η επιστροφή στο βάθος, εκεί που φυλάσσονται τα «αρχέτυπα» της ζωής, είναι η μόνη εγγύηση για μια αληθινή ανάπλαση του κόσμου και του ανθρώπου. Θα μπορέσουν άραγε να το ακούσουν οι δάσκαλοί του και οι παιδαγωγοί του; Θα μπορέσουν να το ακούσουν οι πνευματικοί και οι πολιτικοί του ηγέτες;

Ειρηναίου Γαλανάκη, *Μηνύματα Ευθύνης και αφύπνισης*, Χανιά 1988

Εκφώνηση 1: Ο συντάκτης του κειμένου αναφοράς παρατηρεί: "Ο σύγχρονος άνθρωπος ισχυρίζεται πως κάνει διάλογο με το συνάνθρωπό του, προσθέτοντας ακόμη μια απάτη στη ζωή του." Να συμφωνήσετε ή να διαφωνήσετε με την άποψη αυτή γράφοντας ένα αποδεικτικό δοκίμιο το οποίο θα σταλεί σε πανελλήνιο διαγωνισμό μαθητικού δοκιμίου. Οι θέσεις σας να είναι τεκμηριωμένες. [Έκταση κειμένου: 350-400 λέξεις]

Εκφώνηση 2: Ο συντάκτης του κειμένου αναφοράς παρατηρεί: "Ο σύγχρονος άνθρωπος ισχυρίζεται πως κάνει διάλογο με το συνάνθρωπό του, προσθέτοντας ακόμη μια απάτη στη ζωή του." Να συμφωνήσετε ή να διαφωνήσετε με την άποψη αυτή γράφοντας ένα κείμενο το οποίο θα δημοσιευθεί στο ιστολόγιο του σχολείου σας. [Έκταση κειμένου: 350-400 λέξεις]

Κείμενο αναφοράς 4

Ο ρυθμός της Ιστορίας

(απόσπασμα αποδεικτικού δοκιμίου)

Το θέμα είναι: η επιτάχυνση του ρυθμού της Ιστορίας και οι συνέπειές της και γενικότερα και ειδικότερα στην περιοχή της παιδείας. «Ζούμε», γράφει ο Gaston Berger, μέλος του Γαλλικού Ινστιτούτου και διευθυντής συνάμα της ανώτατης γαλλικής παιδείας, «σ' έναν κόσμο που αλλάζει, που αλλάζει γρήγορα και, προπαντός, που αλλάζει ολοένα και πιο γρήγορα», με γεωμετρική πρόοδο. Πώς πρέπει να την αντιμετωπίσει η παιδεία, αν θέλει να είναι πρωτοπόρος και όχι ουραγός της ζωής; Τι πρέπει να πούμε στους νέους ανθρώπους, με ποια εφόδια πρέπει να τους οπλίσουμε, ώστε να μη βρεθούν έξω από τη γοργή ανέλιξη του πολιτισμού μας, δηλαδή έξω από το νόημα του καιρού;

Πρέπει να τους μάθουμε πως θα είναι υποχρεωμένοι να ζήσουν μέσα σ' ένα εξαιρετικά κινητό σύμπαν. Εκείνο που ήταν βέβαιο άλλοτε, δεν είναι πια βέβαιο τώρα. Κι ενώ άλλοτε μπορούσαμε να στηρίξουμε την παιδεία μας στην παράδοση, τώρα η παράδοση αποδείχεται ολοένα και περισσότερο ανίκανη να καλύψει την έκταση των παιδευτικών αναγκών. Χρειάζεται λοιπόν κάποιος μετασχηματισμός. Κι ανάμεσα στα άλλα, ο μετασχηματισμός αυτός πρέπει να βασισθεί στην περιοδική και συχνή μετεκπαίδευση. Όποιος σπουδάζει μια επιστήμη πρέπει να τη σπουδάζει παντοτινά, να ανανεώνει τις γνώσεις του, να συμπληρώνει τα κενά που έχει αφήσει η πρώτη του μαθητεία ή τα κενά που σχηματίζονται αναμεταξύ από την άρση των δεδομένων, που έπαυσαν πια να ισχύουν.

Έτσι θα δημιουργηθεί ένας καινούργιος τύπος ανθρώπου.

Αλλά με ποιες αρετές πρέπει να είναι προικισμένος αυτός ο άνθρωπος; Ο Gaston Berger αποκρίνεται: η πρώτη αρετή του καινούργιου ανθρώπου θα είναι η γαλήνη. Όσο γρηγορότερα αλλάζει ο κόσμος, τόσο αναγκαϊότερη γίνεται η αρετή της γαλήνης. Είναι σαν ένας άνθρωπος να οδηγεί ταχύτατη αμαξοστοιχία· αν δεν κατορθώνει να διατηρεί την ψυχραιμία του, τη νηφαλιότητά του, είναι φυσικό να προκαλεί δυστυχήματα. Μέσα στον ταραγμένο και γεμάτο κινδύνους σύγχρονο κόσμο πρέπει να σπλίσουμε τα παιδιά μας με την αυτοκυριαρχία, που τα κάνει ικανά να υπερνικήσουν τις δυσκολίες, να περάσουν τα εμπόδια και να μην υποδουλωθούν στην επιτάχυνση: και τούτο θα γίνει με τη μεθοδική συγγυμνασία, τη συνάσκηση σώματος και ψυχής (γυμναστική και φιλοσοφία).

Η δεύτερη αρετή είναι η φαντασία. Σε έναν σταθερό κόσμο η λογική είναι η πρωταρχική ανάμεσα σ' όλες τις ιδιότητες· σ' έναν κινητό κόσμο, συνεχώς ανανεούμενο, πρέπει να είμαστε ικανοί να επινοούμε, να εφευρίσκουμε, να συνδυάζουμε, να λύνουμε τα προβλήματα που παρουσιάζονται σε κάθε περιοχή. Πρέπει να κρατούμε λοιπόν άγρυπνη την προσοχή των νέων ανθρώπων, πρέπει να τους μαθαίνουμε να έχουν «ιδέες».

Τρίτη αρετή είναι το συλλογικό πνεύμα. Το σύγχρονο τεχνικό σύμπαν απαιτεί την συνεργασία πολλών ατόμων. Οι λαμπρότερες επιδόσεις απομένουν στείρες, όταν εκείνος που τις κερδίζει δεν έχει την ικανότητα να τις συνδέσει με τις ανάλογες επιδόσεις των άλλων. Η ατομική πρωτοβουλία είναι πάντα πολύτιμη. Αλλά γίνεται αληθινά ωφέλιμη, όταν δε μεταμορφώνεται σε έκφραση ασκητισμού, αλλά σε έκφραση αλληλεγγύης.

Αλλά πάνω απ' όλα μας χρειάζονται άνθρωποι άνθρωποι. Δηλαδή προικισμένοι με τη συνείδηση της ανθρωπιάς τους. Αυτή η συνείδηση της ανθρωπιάς είναι η πραγματική, η αληθινή παιδεία. Μήτε ο πολυμαθής μήτε ο ικανός να λάμψει μέσα σ' ένα κοινωνικό σύνολο μήτε ο κάτοχος μιας προνομιούχου αγωγής είναι ο αναμφισβήτητα μορφωμένος. Για τούτο είναι μάταιο να αντιπαραθέτουμε το τεχνικό σύμπαν, το σύμπαν της τεχνικής, στο σύμπαν της παιδείας. Το πρώτο δεν ακυρώνει το δεύτερο: ολωσδιόλου αντίθετα, το προϋποθέτει, το απαιτεί. Γιατί η τεχνική είναι καμωμένη για τον άνθρωπο. Και όταν το ανθρώπινο στοιχείο απουσιάζει, καμιά σημασία δεν έχουν τα άλλα στοιχεία. Το πρόβλημα συνεπώς δεν είναι άλυτο: από τη μια μεριά πρέπει να δώσουμε στον νέο άνθρωπο όλες τις γενικές γνώσεις, που θα του χρησιμεύσουν στη ζωή, από την άλλη μεριά να τον προπαρασκευάσουμε έτσι ώστε να αποτελέσει τον μέλλοντα άνθρωπο.

Ι.Μ. Παναγιωτόπουλος,
Ο σύγχρονος άνθρωπος, Οι Εκδόσεις των Φίλων, Αθήνα 2004

Εκφώνηση 1: Ο συντάκτης του κειμένου αναφοράς, εκθέτοντας τις αρετές με τις οποίες πρέπει να είναι προικισμένος ο σύγχρονος άνθρωπος, προβάλλει ως σπουδαιότερη την τελευταία. Συμφωνείτε ή διαφωνείτε με την ιεράρχησή του; Να παρουσιάσετε τεκμηριωμένα τις απόψεις σας γράφοντας μια επιστολή την οποία θα στείλετε σε κυριακάτικη εφημερίδα, στην οποία διαβάσατε το παραπάνω κείμενο σε ειδικό αφιέρωμα. [Έκταση κειμένου: 350 περίπου λέξεις]

Εκφώνηση 2: Συμμετέχετε ως ομιλητές σε ημερίδα που διοργανώνει το σχολείο σας με θέμα "Το μέλλον του σχολείου εξαρτάται από το σχολείο του μέλλοντος...". Στο σύντομο χρόνο που έχετε στη διάθεσή σας ποια από τις αρετές που παρουσιάζονται στο κείμενο αναφοράς θα επιλέγατε να αναδείξετε ως την πιο σημαντική για σας; [Έκταση κειμένου: 350-400 λέξεις]

Εκφώνηση 3: Συμμετέχετε ως ομιλητές σε ημερίδα που διοργανώνει το σχολείο σας με θέμα "Το μέλλον του σχολείου εξαρτάται από το σχολείο του μέλλοντος...". Στο σύντομο χρόνο που έχετε στη διάθεσή σας ποια από τις αρετές που παρουσιάζονται στο κείμενο αναφοράς θα επιλέγατε να αναδείξετε ως την πιο σημαντική για σας; Στη συνέχεια να

παρουσιάσετε τρόπους με τους οποίους πιστεύετε ότι ένα σύγχρονο σχολείο θα μπορούσε να την καλλιεργήσει στους νέους. [Έκταση κειμένου: 350-400 λέξεις]

Κείμενο αναφοράς 5 & 6

Κείμενο 5

Η επιμονή και η υπομονή στην πραγμάτωση των στόχων

Σε μια περίοδο κοινωνικής αναταραχής κι ανασφάλειας, στο σημερινό άρθρο θα μιλήσουμε για την υπομονή και την επιμονή που χρειάζεται το άτομο στην επίτευξη των στόχων του και στην κατάκτηση των ονείρων του.

Η λέξη «υπομένω» ορίζεται ως αντέχω, υποφέρω. Γλωσσολογικά η πρόθεση «υπό» εκφράζει την πίεση και το βάρος που ενέχει η υπομονή ως στοιχείο αφού το άτομο μένει κάτω από δύσκολες συνθήκες. Από την άλλη, η λέξη «επιμονή» ορίζεται ως η επανάληψη μιας πράξης ή συμπεριφοράς παρά τα εμπόδια. Φαίνεται λοιπόν η υπομονή και η επιμονή να έχουν μια κοινή βάση: τη συνέχεια ή επανάληψη μιας κατάστασης. Αυτό που διακρίνει τα δύο στοιχεία είναι η παθητική αποδοχή κατά την υπομονή και η ενεργητική συνέχεια στην επιμονή.

Αυτή η διαφοροποίηση όμως όχι μόνο δεν οδηγεί στην αναίρεση της μιας έννοιας από την άλλη αλλά τουναντίον, στην σύμπτυξή τους ώστε να καταλήξουν στο επιθυμητό αποτέλεσμα: την πραγμάτωση του στόχου. Είναι γεγονός ότι η κατάκτηση των μακροπρόθεσμων επιθυμιών ενέχουν κόπο, χρόνο και φυσικά δυσκολίες. Το άτομο που επιμένει, θα αντιμετωπίσει συνθήκες και καταστάσεις, τις οποίες ενίοτε θα υπομένει, όταν η κούραση και η απογοήτευση πιθανά το ταλανίζουν. Η ουσία όμως της κατάκτησης βρίσκεται στην επιμονή και όχι στην παραίτηση. Άλλωστε στην προκειμένη, ένα συνώνυμο και των δύο εννοιών, θα μπορούσε να είναι η αφοσίωση. Κι αυτή η τελευταία είναι απαραίτητη στην πραγματοποίηση κάθε προσωπικού ονείρου.

Φυσικά, κάποτε η υπομονή εξαντλείται και η επιμονή αστοχεί. Τα αποθέματα του καθενός εξαρτώνται από διάφορους παράγοντες. Κάποιοι από αυτούς είναι η ηλικία, οι σημαντικές εμπειρίες στην διαμόρφωση του χαρακτήρα, οι προσωπικές αντιλήψεις αλλά και η φύση του στόχου. Υπάρχουν πράγματα για τα οποία τελικά κανείς πασχίζει άδικα, όπως υπάρχουν και στόχοι που από ένα χρονικό σημείο κι έπειτα καταλήγουν να μην εκφράζουν το άτομο. Σε αυτό σημαντικό ρόλο παίζει ο κοινωνικός παράγοντας ο οποίος διαμορφώνει μαζικά τους επιθυμητούς στόχους που το άτομο οφείλει να θέτει ως επιτυχημένο κοινωνικό μέλος. Στις σύγχρονες δομές, το είδος αυτών των στόχων συνήθως είναι είτε υλικοί είτε επαγγελματικοί.

Η ουσία όμως βρίσκεται στην πραγμάτωση εκείνων των εσωτερικών επιθυμιών που κάνουν το άτομο καλύτερο μέσω της πνευματικής ωρίμανσης, της συναισθηματικής εξέλιξης και της εμπάθουσας της σκέψης του. Τα στοιχεία αυτά έχουν την δυνατότητα να απελευθερώσουν το άτομο από πνιγηρά ατομικά ή κοινωνικά στερεότυπα που του υποδεικνύουν τον θεμιτό τρόπο ζωής με τους επιθυμητούς στόχους πραγμάτωσης. Έτσι το άτομο μπορεί να κοιτάξει εντός του και να θέσει έναν σκοπό του οποίου το ταξίδι αλλά και ο προορισμός να αφορά την εσωτερική του ανύψωση. Ειδικά σε περιόδους κοινωνικής αναταραχής όπως αυτή που ζούμε, η ουσία βρίσκεται στην ανανέωση των προσωπικών και κατά συνέπεια συλλογικών αξιών. Με την υλική ευμάρεια να ελαχιστοποιείται και την επαγγελματική σταδιοδρομία να δυσχεραίνεται, οι κοινωνικοί μας στόχοι μπορούν να αντικατασταθούν από συλλογικά ιδεώδη που μέσα στον χρόνο ίσως μπορέσουν να επαναπροσδιορίσουν την κοινωνική πρόοδο με όρους όχι πια οικονομικούς. Σε αυτή την διαδικασία, η υπομονή και η επιμονή είναι δύο εργαλεία απαραίτητα ώστε να αποφευχθεί η μαζική απογοήτευση και να αντικατασταθεί από την συλλογική δημιουργία.

Άρθρο της Μαρίας Μάρκου για το k-mag.gr (ελαφρά διασκευασμένο)

Κείμενο 6
Γιατί όσο πιο ωραίος και επιτυχημένος είσαι
τόσο πιο δυστυχής μπορείς να γίνεις;

Ο Raj Raghunathan, καθηγητής Πανεπιστημίου στο Τέξας, έχει αφιερώσει το επιστημονικό του έργο στην αναζήτηση της ευτυχίας. Στο βιβλίο του A Life of Happiness and Fulfillment θέτει το ερώτημα: «Αφού είσαι ωραίος και επιτυχημένος, τότε γιατί είσαι δυστυχισμένος;». Την απάντηση δίνει σε συνέντευξη που παραχώρησε στο βρετανικό ιστότοπο Askmen.

Εν συντομία, γιατί πιστεύετε ότι οι κομψοί, ωραίοι και επιτυχημένοι άνθρωποι δεν είναι ευτυχισμένοι;

Πρώτον, γιατί έχουν συνεχώς την τάση να υπερβάλλουν, να σκέφτονται πολύ και να προσπαθούν πάση θυσία να βγάλουν προς τα έξω τον καλύτερό τους εαυτό σε κάθε κατάσταση. Δεύτερον, γιατί όχι μόνο εκείνοι, αλλά όλοι μας δεν είμαστε «εκπαιδευμένοι» στο τι χρειάζεται για να ζήσουμε ευτυχείς και ολοκληρωμένοι, διαπράττοντας παράλληλα πολλές από τις λεγόμενες «αμαρτίες της ευτυχίας». Όπως για παράδειγμα, το να μην βάζουμε ως προτεραιότητα στη ζωή μας την ευτυχία, αλλά το πώς ας πούμε θα κερδίσουμε περισσότερα χρήματα ή πώς θα δείχνουμε πιο όμορφοι.

Πότε συνειδητοποιήσατε για πρώτη φορά ότι το να είναι κάποιος επιτυχημένος δεν σημαίνει αυτομάτως ότι ζει μια ικανοποιητική ζωή;

Το χρήμα, η δύναμη, η δόξα, η ομορφιά και το κύρος δεν αγοράζουν την ευτυχία. Συνηθίζουμε να το λέμε σχεδόν όλοι, αλλά λίγοι το πιστεύουμε πραγματικά. Προσωπικά, το πίστεψα κάπου στα μέσα της δεκαετίας του 2000, όταν ολοκλήρωσα τις διδακτορικές σπουδές μου και ξεκίνησα αυτό που οι περισσότεροι θα θεωρούσαν μια εξαιρετική δουλειά. Παρ' όλα αυτά, υπήρχε ένα κενό και ένα αίσθημα ανικανοποίητου μέσα μου. «Είναι αυτό το μόνο που υπάρχει στη ζωή;», αναρωτήθηκα. Παρατήρησα ότι πολλοί από τους συναδέλφους μου από το πανεπιστήμιο αισθανόντουσαν κατά κάποιο τρόπο το ίδιο με εμένα. Και τότε σκέφτηκα ότι μπορεί και οι φοιτητές μου για παράδειγμα να νιώθουν παρομοίως. Έτσι, αποφάσισα να ξεκινήσω ένα μάθημα με θέμα «τι χρειάζεται για να αποκτήσεις μια ευτυχισμένη και ικανοποιητική ζωή».

Πάντως, η αλήθεια είναι πώς υπάρχουν άνθρωποι που έχουν πλούτη, ομορφιά, επιτυχία και φήμη και είναι ευτυχισμένοι. Τι κάνουν αυτοί σωστά που οι άλλοι κάνουν λάθος;

Δύο πράγματα: Πρώτον, φαίνεται να έχουν διαφορετικούς στόχους ζωής, που είναι πιο ευνοϊκοί για την ενίσχυση της ευτυχίας τους. Δηλαδή βάζουν πάνω από το κοινωνικό και επαγγελματικό status τις ανθρώπινες σχέσεις ή τις εμπειρίες πάνω από τα υλικά αγαθά. Δεύτερον, η στάση τους απέναντι στη ζωή διαφέρει. Φαίνεται να μπορούν να αντεπεξέρχονται καλύτερα στις δυσκολίες, να τις ξεπερνούν να αντιστρέφουν την κατάσταση υπέρ τους. Επίσης, είναι φύσει αισιόδοξοι και τείνουν να βλέπουν στις καταστάσεις -αρνητικές/θετικές- την καλή πλευρά τους. Αυτή η στάση βασίζεται κατά τη γνώμη μου σε μια σιωπηρή πεποίθηση ότι η ζωή είναι καλή και ότι καλά πράγματα πρόκειται να μας συμβούν - αυτό που αποκαλώ «αφθονία νοοτροπίας». Τα καλά νέα είναι λοιπόν ότι η υιοθέτηση αυτού του τρόπου σκέψης δεν θα μας κάνει μόνο πιο ευτυχισμένους, θα μας κάνει επίσης καλύτερους ανθρώπους και πιο παραγωγικούς στη δουλειά μας.

Άρθρο στο gr.askmen.com (συντομευμένο)

Εκφώνηση 1: Συχνά ακούμε για ανθρώπους που, ενώ είναι επιτυχημένοι επαγγελματικά και οικονομικά, φαίνεται να έχουν αποτύχει σε άλλες εξίσου σημαντικές πτυχές της ζωής τους. Επιλέγεις να αναδείξεις τεκμηριωμένα τον σημαντικότερο λόγο που θα σε έκανε να χαρακτηρίσεις τέτοιους ανθρώπους "αποτυχημένους" και στη συνέχεια εξηγείς πώς μπορεί κανείς να επιδιώξει μια "ευτυχισμένη και ικανοποιητική ζωή", όπως αυτή προσδιορίζεται στο κείμενο 6. Το κείμενό σου να έχει τη μορφή ομιλίας για την τελετή αποφοίτησης του σχολείου σου [350-400 λέξεις].

Κείμενο αναφοράς 7

Πότε προλάβουμε να γίνουμε τόσο μονόχνοτοι;

Μεγάλωσα σε χωριό, όπως και πολλοί από εσάς. Σε ένα από αυτά τα χωριά όπου οι γειτόνισσες μιλούσαν η μία στην άλλη από το μπαλκόνι ή την αυλή τους, που το μεσημέρι πήγαιναν ένα πιάτο φαγητό «απέναντι» ή «δίπλα», ώστε στα τραπέζια όλων να συναντηθούν οι μυρωδιές που στη διάρκεια του πρωινού πλημμύριζαν τη γειτονιά. Η πόρτα του σπιτιού μας έκλεινε μόνο για να αφήσει έξω το κρύο, τη βροχή, τον αέρα. Έμενε ανοιχτή, όχι φυσικά γιατί τότε δεν υπήρχαν κλέφτες, αλλά επειδή όλοι ήταν ευπρόσδεκτοι στο «κονάκι» μας, όπως και σε όλα τα σπίτια των γειτόνων και συγχωριανών. Το ίδιο, μαθαίνω, συνέβαινε και σε πολλές γειτονιές της Αθήνας και ανάλογες αναμνήσεις από την παιδική τους ηλικία ομορφαίνουν τις θύμψεις πολλών φίλων. Και σήμερα; Τι συμβαίνει σήμερα;

Οι συνθήκες ζωής, ναι, άλλαξαν. Η ανασφάλεια και ο φόβος για μια παράνομη εισβολή στο σπίτι μας είναι δικαιολογημένα συναισθήματα με βάση τα στοιχεία της εγκληματικότητας, εξ ου και όλες οι πόρτες είναι πια βαριές και διπλο-τριπλοκλειδωμένες. Δεν είναι όμως μόνο αυτό. Το σπίτι, από χώρος συγκέντρωσης της οικογένειας, των συγγενών, των φίλων, των γειτόνων, έχει μετατραπεί σε ένα οχυρό της ιδιωτικότητάς μας. Ακούω ανθρώπους να αναφέρονται στο σπίτι τους περίπου με τη μυστικότητα που θα περίμενε κανείς να εμπνεύσει ένα... άβατο. Απρόσιτο, απροσπέλαστο, ιερό καταφύγιο, προστατευμένο από τα αδιάκριτα βλέμματα, τις «μιαρές» ανάσες και τη θορυβώδη παρουσία των άλλων, έχει ήδη γίνει ή πορεύεται να γίνει το σπίτι μας. Ίσως είναι μια ανάγκη και αυτό, με δεδομένες τις συνθήκες της καθημερινότητας, όπου τον ρυθμό δίνουν το άγχος, η αβεβαιότητα, η ανασφάλεια, οι βίαιες παρεμβάσεις και η ανατροπή όλων των δεδομένων. Είναι εκατομμύρια οι άνθρωποι που αισθάνονται εκτεθειμένοι και απροστάτευτοι «εκεί έξω» και ίσως είναι απλώς λογικό να αναζητούν προστασία και ασφάλεια μέσα στο «βασίλειο» του διαμερίσματός τους. Όταν δεν μπορούν ή έστω δυσκολεύονται να ελέγξουν οτιδήποτε άλλο, μάλλον δεν είναι τόσο περίεργο που προσπαθούν να περιφρουρήσουν τα ενδότερα του οίκου τους.

Τις τελευταίες δεκαετίες, τα φιλόξενα σπιτάκια των απλών ανθρώπων έγιναν «μπανάλ» και αντικαταστάθηκαν από τις κομψές μονοκατοικίες ή τα σιλάτα διαμερίσματα. Κάπως έτσι φτάσαμε η πόρτα του σπιτιού μας να είναι το όριο και το μέτρο της φιλοξενίας, της διάθεσης για συντροφικότητα και της φιλίας μας. Αναλογιστείτε πόσους ανθρώπους ξέρετε που δεν ανοίγουν ποτέ το σπίτι τους, δεν μοιράζονται το τραπέζι τους, τον καναπέ, το μπαλκόνι, τον κήπο τους και τους άλλους που θα ενοχληθούν αν εμφανιστείτε στην εξώπορτά τους απρόσκλητοι ή χωρίς να έχετε ενημερώσει. Σκεφτείτε ποια ήταν η τελευταία φορά που εσείς οι ίδιοι αισθανθήκατε άνετα να χτυπήσετε το κουδούνι του φίλου ή του γείτονα αυθόρμητα, για να μοιραστείτε το κέικ που μόλις ξεφουρνίσατε ή να πιείτε ένα κρασί με τα μεζεδάκια που υπάρχουν στο ψυγείο.

Και επειδή όλοι τη δικαιολογία την έχουμε έτοιμη, όχι, δεν είναι που είναι τα σπίτια μας ακατάστατα, δεν είναι που είναι τα πιάτα άπλυτα και τα ρούχα ασιδέρωτα, δεν είναι

που δεν προλάβουμε να μαγειρέψουμε, δεν είναι που δεν έχουμε κουράγιο να μαζέψουμε το χάος μετά την επίσκεψη. Είναι που ιδιωτεύοντας, ξεμάθαμε να μοιραζόμαστε. Είναι που, θέλοντας να προφυλάξουμε τον εαυτό μας και την οικογένειά μας από την «απειλή» των άλλων, φυλακιστήκαμε σε χρυσό κλουβί. Είναι που, θέλοντας να μοιάζει το σπίτι μας με σελίδα καταλόγου επίπλων, το αποστειρώσαμε και σίγησε η ψυχή του. Είναι που, αποφασίζοντας να είμαστε προστατευμένοι, ξεχάσαμε να είμαστε φίλοι.

Μαρία Αθανασίου, περιοδικό Κ, τχ. 747, 24/9/2017 (δασκευή)

Εκφώνηση 1: Το κείμενο αναφοράς κλείνει με τη διαπίστωση "Είναι που ιδιωτεύοντας, ξεμάθαμε να μοιραζόμαστε. Είναι που, θέλοντας να προφυλάξουμε τον εαυτό μας και την οικογένειά μας από την «απειλή» των άλλων, φυλακιστήκαμε σε χρυσό κλουβί. Είναι που, θέλοντας να μοιάζει το σπίτι μας με σελίδα καταλόγου επίπλων, το αποστειρώσαμε και σίγησε η ψυχή του. Είναι που, αποφασίζοντας να είμαστε προστατευμένοι, ξεχάσαμε να είμαστε φίλοι." Θεωρείτε ότι η διαπίστωση αυτή ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα όπως τη βιώνετε εσείς οι ίδιοι; Να παρουσιάσετε τις σκέψεις σας σε μια σελίδα ημερολογίου. (350 λέξεις περίπου)

Κείμενο αναφοράς 8

St. Hawking Δημοσιεύματα (αποσπάσματα)

1. Σύμφωνα με τον πασίγνωστο φυσικό Στίβεν Χώκινγκ, η αύξηση των αυτοματοποιημένων μηχανών μπορεί να σημαίνει το τέλος των ανθρώπινων δικαιωμάτων, όχι μόνο των θέσεων εργασίας. Αλλά δεν αναφέρεται σε μηχανές με τεχνητή νοημοσύνη που θα καταλάβουν τον κόσμο, αναφέρεται στο παρόν καπιταλιστικό σύστημα. Στο Reddit (προσωπικό blog του Hawking) ο Χώκινγκ δήλωσε ότι το οικονομικό κενό μεταξύ πλουσίων και φτωχών θα αυξάνεται όσο θέσεις εργασίας αυτοματοποιούνται από τις μηχανές και οι ιδιοκτήτες αυτών των μηχανών τις κρατούν μόνο για τους εαυτούς τους για να τους παράγουν περισσότερο πλούτο.

2. «Αν οι μηχανές παράγουν όλα όσα χρειαζόμαστε, το αποτέλεσμα θα εξαρτάται από το πώς θα διανέμονται αυτά. Καθένας μπορεί να απολαύσει μια ζωή πολυτέλειας εάν ο παραγόμενος πλούτος των μηχανών μοιράζεται, ή οι περισσότεροι άνθρωποι μπορεί να καταλήξουν μέσα στη φτώχεια αν οι ιδιοκτήτες των μηχανών συσπειρωθούν με επιτυχία κατά της αναδιανομής του πλούτου. Ως τώρα η τάση τείνει προς τη δεύτερη περίπτωση, με την τεχνολογία να αυξάνει ακόμη περισσότερο την αυξημένη ανισότητα».

Πηγή: U.S. Uncut

Εκφώνηση 1: Πολλοί (μεταξύ των οποίων και ο St. Hawking) εκφράζουν το σκεπτικισμό τους σχετικά με τις επιπτώσεις της επικείμενης επέκτασης των εφαρμογών της τεχνητής νοημοσύνης. Ποια είναι η γνώμη σας σχετικά; Να παρουσιάσετε τις απόψεις σας σε μια ομιλία την οποία εκφωνείτε ως αντιπρόσωπος της σχολικής/μαθητικής κοινότητας της πόλης σου σε ημερίδα με θέμα "Το τεχνολογικό μας μέλλον: Παράδεισος ή εφιάλτης;" [έκταση 400 περίπου λέξεις]

Εκφώνηση 2: Πολλοί (μεταξύ των οποίων και ο St. Hawking) εκφράζουν το σκεπτικισμό τους σχετικά με τις επιπτώσεις της επικείμενης επέκτασης των εφαρμογών της τεχνητής νοημοσύνης. Ποια είναι η γνώμη σας σχετικά; Ποιές προϋποθέσεις θεωρείτε ότι διασφαλίζουν την καλή χρήση των νέων επιστημονικοτεχνικών γνώσεων και μέσων; Να

παρουσιάσετε τις απόψεις σας σε μια ομιλία την οποία εκφωνείτε ως αντιπρόσωπος της σχολικής/μαθητικής κοινότητας της πόλης σου σε ημερίδα με θέμα "Το τεχνολογικό μας μέλλον: Παράδεισος ή εφιάλτης;" [έκταση 400 περίπου λέξεις]

Κείμενο αναφοράς 9

Οι Έλληνες ξενιτεύονται. Ως πότε ακόμα; Γιώργος Κωνσταντινίδης

Οι αριθμοί της μετανάστευσης προβληματίζουν έντονα. Η πρόσφατη έρευνα που διεξήγαγε για αυτό το θέμα η εταιρεία ICAP είναι ενδεικτική. Το δείγμα ήταν 1.268 Έλληνες που ζουν στο εξωτερικό. Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη έρευνα, το ανησυχητικό φαινόμενο της «διαρροής εγκεφάλων» (brain drain) έχει προσλάβει ανησυχητικές διαστάσεις στην Ελλάδα της ύφεσης, αφού τελευταία την εγκαταλείπουν περισσότεροι από τις προηγούμενες χρονιές. Παράλληλα, ανάμεσα στα υπόλοιπα ευρήματα της έρευνας, διαπιστώνεται ότι οι βασικότεροι λόγοι μετανάστευσης αφορούν την έλλειψη αξιοκρατίας και τη διαφθορά σε ποσοστό 41%, την οικονομική κρίση (34%), αλλά και τις καλύτερες προοπτικές - ευκαιρίες που υπάρχουν στο εξωτερικό (33%).

Η «αιμορραγία» που προκαλεί το φαινόμενο της μετανάστευσης στην ελληνική οικονομία σε όρους ακαθάριστου εθνικού προϊόντος και εισοδήματος είναι πολύ μεγάλη για την ελληνική οικονομία και κοινωνία. Άλλωστε, αυτό γίνεται εύκολα αντιληπτό από την ποσοστιαία κατανομή των Ελλήνων που εγκαταλείπουν τα πάτρια εδάφη με κριτήριο το επίπεδο σπουδών τους. Συγκεκριμένα, το 9% διαθέτει διδακτορικό, το 55% κατέχει μεταπτυχιακό δίπλωμα σπουδών, το 20% πτυχίο πανεπιστημίου (ΑΕΙ), ένα 10% περίπου πτυχίο ΤΕΙ και μόνο το 6% δεν κατέχει πτυχίο. Ηλικιακά στην ομάδα που έχει «τα ηνία» της μετανάστευσης βρίσκονται σε ποσοστό 35% οι νέοι από 30 έως 35 ετών, στη δεύτερη θέση οι ηλικίες από 25 έως 30 ετών και ουραγοί οι ηλικίες 30-33 ετών. Η λαϊκή ρήση ότι «από την Ελλάδα φεύγουν τα καλύτερα μυαλά» εύλογα επιβεβαιώνεται, διότι αρκετοί από όσους επιλέγουν να μεταναστεύσουν έχουν διαπρέψει στις ακαδημαϊκές σπουδές τους, διαθέτουν μικρή ή μεγάλη εργασιακή εμπειρία, αλλά οι προσδοκίες τους για επαγγελματική αποκατάσταση διαψεύδονται μόλις διαπιστώσουν την αναξιοκρατία και τη γραφειοκρατία που επικρατούν στους περισσότερους κλάδους, αν όχι σε όλους, της οικονομικής και κοινωνικής δραστηριότητας της χώρας μας. Κάποιες φορές η επιχειρηματικότητα, το υγιές «επιχειρείν», η ανταγωνιστικότητα μεταξύ επιχειρήσεων ή μεμονωμένων ατόμων, η επιδίωξη της καινοτομίας και της αριστείας αντιμετωπίζονται με καχυποψία, δογματισμό¹ ή ακόμη και με εχθρότητα.

Τα προαναφερθέντα ωθούν μορφωμένους, εξειδικευμένους και λιγότερο καταρτισμένους Έλληνες να στρέφονται προς οικονομικά προηγμένα κράτη και κυρίως τη Μεγάλη Βρετανία, τη Γερμανία, την Ελβετία, την Ολλανδία, τη Γαλλία κ.λπ. αλλά και εκτός Ευρώπης, όπως, για παράδειγμα, τις ΗΠΑ, τον Καναδά, τις αραβικές χώρες, την Κίνα και αλλού, οπουδήποτε θα μπορούσαν να βρουν μια αξιοπρεπή εργασία, με βάση τις γνώσεις, τις δυνατότητες, την εμπειρία τους και με αξιοκρατικές διαδικασίες, με περιορισμένη γραφειοκρατία και παροχή αδιάκριτα σε όλους ίσων ευκαιριών για ανάδειξη. Η «διαρροή εγκεφάλων» συνεχίζεται και το 2017, σύμφωνα με τα στοιχεία της επιβατικής κίνησης των Ελλήνων από το διεθνές αεροδρόμιο της Αθήνας «Ελευθέριος Βενιζέλος».

Ας προσπαθήσουμε ως κοινωνία, υπερβαίνοντας τα μικροσυμφέροντα, να διαμορφώσουμε ικανές συνθήκες και μια στρατηγική απορρόφησης των νέων Ελλήνων επιστημόνων, ώστε να μην ξενιτεύονται προς αναζήτηση εργασίας και τελικά

¹ Δογματισμός: η τυφλή προσκόλληση σε δόγματα, δηλ. σε ιδέες, θεωρίες, διξασίες κλπ. που παραδεχόμαστε τυφλά χωρίς κριτική στάση και χωρίς αποδείξεις.

«αξιοποιούνται» κατάλληλα από τις ξένες χώρες, που τους προσφέρουν όσα δεν βρίσκουν, δυστυχώς, στην πατρίδα μας. Επιπλέον, ως παραδειγματιστούμε από ευρωπαϊκές χώρες σχετικά με τους θεσμούς, τους φορείς και τις διαδικασίες επαγγελματικής αποκατάστασης των πτυχιούχων ιδρυμάτων ανώτερης και ανώτατης εκπαίδευσης, καθώς και των αποφοίτων τεχνικής εκπαίδευσης. Αναντίρρητα, όλες οι επαγγελματικές ειδικότητες και ακαδημαϊκές εξειδικεύσεις είναι απαραίτητες για την πολυπόθητη ανάπτυξη της χιμαζόμενης ελληνικής οικονομίας. Ας δρομολογηθεί πλέον ένα εθνικό στρατηγικό πλαίσιο αξιοποίησης προσόντων και αποδεδειγμένης εργασιακής εμπειρίας, για να τοποθετηθεί «ο κατάλληλος άνθρωπος στην κατάλληλη θέση» και να επωφεληθούν συνολικά η οικονομία και η κοινωνία μας.

[Πηγή: <http://www.kathimerini.gr/968646/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia>]

Εκφώνηση 1: Να γράψετε μια ανοιχτή επιστολή προς τον Πρωθυπουργό, στην οποία αναδεικνύετε ως μείζον πρόβλημα το φαινόμενο που πραγματεύεται το κείμενο αναφοράς. Σ' αυτήν προτείνετε επίσης τρόπους αντιμετώπισής του. Να αξιοποιήσετε ιδέες και επιχειρήματα του κειμένου αναφοράς. (Εκταση 350 περίπου λέξεις)

Εκφώνηση 2: Να γράψετε μια επιστολή σε ένα φίλο σας ο οποίος σχεδιάζει να αναζητήσει το επαγγελματικό του μέλλον μακριά από την Ελλάδα, προκειμένου να τον ωθήσετε να σκεφτεί πολύ καλά πριν πάρει τις τελικές του αποφάσεις και τελικά να τον πείσετε να παραμείνει στον τόπο του. Να αξιοποιήσετε ιδέες και επιχειρήματα του κειμένου αναφοράς. (Εκταση 350 περίπου λέξεις).

Εκφώνηση 3: Να γράψετε μια επιστολή σε ένα φίλο σας που έχει ολοκληρώσει τις σπουδές του και προβληματίζεται αν πρέπει να παραμείνει στην Ελλάδα ή να αναζητήσει εργασία στο εξωτερικό, στην οποία εκφράζετε τις απόψεις σας. Να αξιοποιήσετε ιδέες και επιχειρήματα του κειμένου αναφοράς. (Εκταση 350-400 λέξεις)

Κείμενα αναφοράς 10 & 11

Κείμενο 10

Μπορούμε να γνωρίσουμε τον εαυτό μας; του Νίκου Τσούλια

Η αυτογνωσία θεωρείται ως το πιο βασικό στοιχείο της ζωής μας και του εαυτού μας. Και δεν θα μπορούσε να είναι αλλιώς, αφού το ταξίδι της ζωής και το όποιο περιεχόμενο της ζωής το βιώνουμε μέσα από την αυτογνωσία μας.

Είναι εύκολη αυτή η προσπάθεια; Καθόλου, ίσως να αποτελεί και το πιο δύσκολο εγχείρημα της ζωής μας. Η δυσκολία έγκειται σε συγκεκριμένα «εμπόδια». Πρώτον, η αυτογνωσία δεν αποτελεί συνήθως κορυφαία αγωνία για τον ίδιο τον άνθρωπο. Πορευόμαστε μαζί με τον εαυτό μας ζώντας της ζωή μας χωρίς να στοχαζόμαστε, χωρίς να ερευνούμε, χωρίς να συζητούμε με τους άλλους ανθρώπους αυτό το μεγάλο ζήτημα. Δεύτερον, έχουμε συνηθίσει να μαθαίνουμε κυρίως τον εξωτερικό κόσμο [...]. Δεν μπορούμε να θέσουμε τον εαυτό μας «απέναντι», δεν μπορούμε να τον τοποθετήσουμε σε θέση «παρατηρούμενου αντικειμένου» ή «επισκοπούμενου πεδίου» [...]. Τρίτον, ο εαυτός μας δεν αποτελεί ένα σταθερό πεδίο αναφοράς αλλά είναι υπό διαρκή μετασχηματισμό. Οι μεταμορφώσεις μας και η συνεχής εξελικτική διαδικασία χαρακτηρίζουν το σύνολο της ζωής. Αρκεί να δούμε σε γενικές γραμμές την εικόνα μας στα πιο χαρακτηριστικά στάδια της, του νεογέννητου, του μωρού, του παιδιού, του έφηβου, του νέου και της νέας, του ώριμου και της ώριμης, του ηλικιωμένου και της ηλικιωμένης, του υπερήλικα.

Αλλά με ποιους τρόπους τελικά μπορούμε να γνωρίσουμε τον εαυτό μας ή, πιο ορθά, να τείνουμε έστω στην αυτογνωσία μας; Εφόσον είμαστε κοινωνικά όντα, η βασική γραμμή πλεύσης μας για τη γνώση του εαυτού μας δεν μπορεί παρά στρέφεται στο σύνολο των κοινωνικών μας σχέσεων και των κοινωνικών μας λειτουργιών, στο σύνολο των κοινωνικών μας ρόλων. Όσο αυξάνουμε την «κοινωνικότητά μας», τόσο περισσότερες δυνατότητες έχουμε για την αυτογνωσία μας. Αλλά και στη μικροκλίμακα της καθημερινότητας, των σημαντικών ή και των ασήμαντων επαφών μας με τον περίγυρό μας αναδεικνύεται το πεδίο μελέτης μας. Οι ανθρώπινες και οι διαπροσωπικές σχέσεις μας είναι προνομιακό έδαφος για την προαγωγή της αυτογνωσίας μας.

[...] Δεν μπορούμε να κατανοήσουμε τη φύση μας παρά μόνο μέσα από την αλληλεπίδρασή μας με τον άλλο άνθρωπο. Όσο δεν επιχειρούμε να γνωρίσουμε τον άλλο άνθρωπο, δεν πρόκειται να κάνουμε ούτε ένα βήμα προς εκείνους τους δρόμους που βγάζουν στην αυτογνωσία μας. Μέσα από την καλλιέργεια ουσιαστικών σχέσεων, μέσα από τις δυσκολίες, τις αποδοκιμασίες, τις επιτυχίες, τις ευτυχίες και τις δυστυχίες της ζωής, μέσα από τη διαπάλη του επαγγελματικού στίβου, μέσα από τους κοινωνικούς και πολιτικούς μας αγώνες διαμορφώνουμε και ταυτόχρονα γνωρίζουμε τον εαυτό μας.

Στο αρχικό μας ερώτημα: αν μπορούμε να γνωρίσουμε τον εαυτό μας, θέτουμε ένα πρότερο ερώτημα: θέλουμε πράγματι να γνωρίσουμε τον εαυτό μας; Αν θέλουμε, τότε σίγουρα μπορούμε. Όχι για να φτάσουμε στην τελική γνώση και αυτογνωσία. Γιατί η αυτογνωσία είναι ένας δρόμος, ο δρόμος της ζωής. Είναι μια περιπέτεια, γιατί αγωνίζεσαι να φτιάξεις το μοναδικό σου δρόμο, την προσωπική σου αφήγηση, την απόλυτα δική σου ιστορία παλεύοντας και με τις δικές σου «δυνάμεις» και με τις «αλλότριες» δυνάμεις, αντιμετωπίζοντας Λαιστρυγόνες και Κύκλωπες, Σειρήνες και Καλυψώ. Ποιος μπορεί να αρνηθεί αυτή την όμορφη οδύσσεια; Ποιος δεν θέλει να γεύεται το ταξίδι της ζωής του;

[Πηγή: <https://www.fractalart.gr/mporoume-na-gnwrisoume-ton-eayto-mas/>]

Κείμενο 11

Μοναξιά: Μια γόνιμη περίοδος δημιουργίας της Τόνιας Πουλάκου

Μέσα σ' αυτόν τον τεράστιο, αχανή, εγωκεντρικό και μάταιο κόσμο, ο άνθρωπος παρόλο που είναι εκ φύσεως κοινωνικό ον, εξακολουθεί να χαρακτηρίζεται από μια αίσθηση μοναξιάς. Η αίσθηση της μοναξιάς που νιώθουμε όταν μας περιβάλλουν άνθρωποι που δεν μας καταλαβαίνουν, δεν αναγνωρίζουν τις ανάγκες μας, που δεν καταφέρνουν να ξεκλειδώσουν τα θετικά μας στοιχεία, που δεν μπορούν να ακολουθήσουν τον τρόπο σκέψης μας, που εμποδίζουν την εξέλιξη μας, που συνεχώς μας εγκλωβίζουν στα θέλω τους, που αδυνατούν να μας δεχτούν έτσι όπως είμαστε. Αυτό είναι το χειρότερο είδος μοναξιάς που βιώνουμε στην εποχή μας. Αισθανόμαστε μόνοι ανάμεσα σε πολλούς.

[...] Πολλές φορές, οι άνθρωποι που έχουμε στο περιβάλλον μας, μάς αποπροσανατολίζουν, ακόμα και οι πιο οικείοι μας, γι' αυτό είναι προτιμότερο να απομακρυνθούμε από κοντά τους και να προσπαθήσουμε μέσα στην μοναξιά μας να ανακαλύψουμε την αληθινή μας φύση. Άλλωστε, ας μην ξεχνάμε ότι και ο Οδυσσέας επέστρεψε μόνος στην Ιθάκη αφήνοντας πίσω τους συντρόφους του, τα κατώτερα στοιχεία του εαυτού του. Κατάφερε μόνος του να ξεπεράσει τις δυσκολίες που του παρουσιάστηκαν στο ταξίδι του και να επιστρέψει στην πατρίδα του, έχοντας αναπτύξει πνευματική διαύγεια, σοφία και ψυχική εγρήγορση, σε αντίθεση με την αποχαύνωση των συντρόφων του.

Ο ποιοτικός χρόνος που περνάμε με τον εαυτό μας, μας βοηθάει να μην ξοδευόμαστε σε ανούσιες καταστάσεις και ανθρώπους χωρίς περιεχόμενο και μας οδηγεί στο να εστιάσουμε περισσότερο στον εαυτό μας. Μέσα στην μοναξιά αναπτύσσεται η αίσθηση ελευθερίας μας. Ελευθερία να κάνουμε, να είμαστε και να επιλέγουμε ό,τι

Θέλουμε, χωρίς καμία κρίση, χωρίς ίχνος αρνητικού σχολιασμού και περιορισμού. Η μοναξιά φωτίζει τις πτυχές εκείνες της προσωπικότητάς μας που αναζητούν την προσοχή μας και μας δείχνει τον δρόμο για να εξερευνήσουμε τα δημιουργικά μας όρια και να τα ξεπεράσουμε. Αποφεύγοντας τις εξωτερικές επιρροές και παρεμβολές, τις οποίες δημιουργούν οι άνθρωποι γύρω μας, γινόμαστε καλύτεροι παρατηρητές της ζωής μας και έτσι εφοδιάζουμε τον εαυτό μας με την απαραίτητη γνώση και συνείδηση για να την αλλάξουμε.

Μέσα στην μοναξιά που βιώνουμε υπάρχει μεγάλη δύναμη, υπάρχει η ανακάλυψη της πραγματικής μας ύπαρξης. [...] Οι περίοδοι μοναξιάς που περνάμε είναι ένα μεγάλο δώρο αυτογνωσίας και εσωτερικής αυτοανακάλυψης. Είναι ένα διάλειμμα από τις καθημερινές προκλήσεις και τα προβλήματα που μας κρατούν παγιδευμένους στον μικρόκοσμό μας. Το μόνο σίγουρο είναι ότι μέσα στην μοναξιά μαθαίνουμε τον εαυτό μας καλύτερα. Και αυτό δεν το αντέχουν όλοι οι άνθρωποι. Γι' αυτό η μοναξιά ανήκει στους λίγους, αυτούς που δεν τρομοκρατούνται στην ιδέα της.

Πηγή: <https://chronographimata.gr/monaksia-mia-gonimi-periodos-dimioyrgias/>

Εκφώνηση 1: Οι συντάκτες των κειμένων 10 και 11 συμφωνούν ότι η αυτογνωσία πρέπει να είναι στόχος ζωής. Ωστόσο φαίνεται πως προτείνουν δύο διαφορετικούς δρόμους για την κατάκτησή της: Ο ένας περνά μέσα από τις κοινωνικές σχέσεις και ο άλλος μέσα από τη μοναχικότητα. Να γράψετε ένα κείμενο που θα αναρτήσετε στο προσωπικό σας ιστολόγιο (350 λέξεις περίπου), στο οποίο θα παρουσιάζετε τεκμηριωμένα την προσωπική σας άποψη.